
Review: Dušan Ogrin: Vrtna umetnost sveta

Reviewed Work(s): Vrtna umetnost sveta by Dušan Ogrin

Review by: Vladimir MUŠIČ

Source: *Urbani Izziv*, november 1993, No. 23/25, MESTO - BIVANJE IN STANOVANJE (november 1993), pp. 103-107

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44164426>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This content is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

JSTOR

skupnost. Namen tega programa je revitalizacija turizma na Poljskem, in sicer od priprave ustreznih zakonskih aktov in razvojnih usmeritev do razvoja posameznih produktov ter njihovega marketinga in promocije.

Kakor je bilo na začetku omenjeno, je koordinator tega programa prof. Anthony Travis iz Anglije, ki je znan tudi vsem tistim, ki se strokovno ukvarjajo z razvojem slovenskega turizma. Prav dejstvo, da je prof. Travis poznavalec naših razmer (bil je na nekaj posvetih in delovnih srečanjih v zadnjem letu v Sloveniji), in dosedanje sodelovanje z njim je bilo razlog za povabilo programa PHARE na enotedensko posvetovanje o možnostih razvoja turizma na podeželju na Poljskem. Tako kot pri nas so tudi tam pri tem na začetku, tako da je bila izmenjava izkušenj zelo dobrodošla. Poleg avtorja tega poročila se je delovnega srečanja udeležil tudi g. dr. Richard Denman, strokovnjak s področja razvoja turizma na podeželju, iz Anglije. Dr. Denman je sodelavec različnih organizacij in teles, ki se v Angliji ukvarjajo s to problematiko. Seveda so bili prisotni tudi vsi tisti, ki se kakor koli ukvarjajo z razvojem tega področja na Poljskem.

Moja naloga je bila predstaviti način dela in dejavnosti, ki se izvajajo v Sloveniji na področju urejanja podeželja, predvsem pa tiste dejavnosti, ki jih v okviru Celostnega urejanja podeželja in obnove vasi izvaja Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo Republike Slovenije pod vodstvom Centra za razvoj podeželja in obnovo vasi. V tem sklopu sta bila predstavljena način in metodologija dela na konkretnem primeru, in sicer projekt CRPOV iz občine Trebnje - Knežja vas z Malo vasjo. Mimogrede: na osnovi predstavitve, ki jo je imel g. Denman o razmerah in načinu dela pri razvoju podeželja v Angliji in s tem tudi turizma na podeželju, lahko z gotovostjo rečemo, da je slovenski pristop zelo podoben in da se tudi v Sloveniji sicer počasi, a zagotovo bližamo stanju, ki so ga v razvitih državah že dosegli.

Kaj lahko rečemo o poljskem turizmu na podeželju oz. "agriturizmu",

kakor ga imenujejo oni? Predvsem to, da je velik problem nerazumevanje in neorganiziranost pri enotnem pristopu k problemu na nacionalni in ministrski ravni. Pri tem imamo v mislih predvsem neorganiziran in nekoordiniran pristop pri reševanju problemov, tako da se nekatere dejavnosti podvajajo, nekatere, ki bi bile nujne, pa praktično ni. Tako je bilo vse do sedaj, ko je vlogo nosilca tega razvoja prevzelo ministrstvo za kmetijstvo, skupaj z ministrstvom za šport in turizem. Zasluga za te prve skupne nastope in sodelovanje različnih ministrstev gre prav gotovo koordinatorjem programa PHARE, ki jim je uspelo prepričati odgovorne o potrebi takega delovanja. Tako so bili na dveh delovnih posvetovanjih v Varšavi in Elblagu na severu Poljske zbrani vsi predstavniki vladnih služb in vodstev (vojsvodstva so administrativne enote med državno in lokalno ravni in jih je trenutno 49). Posvetovanja so bila organizirana prav z namenom, da spodbudijo zanimanje med tistimi odgovornimi, ki naj bi kasneje prevzeli pobudo in odgovornost pri razvoju tega področja.

Prav gotovo so potenciali, ki jih nudi naravno okolje, predvsem na severu Poljske taki, da omogočajo razvoj "agriturizma". Okolje je dokaj kvalitetno ohranjeno, saj tu ni bilo večje industrije, ki bi povzročala probleme z onesnaževanjem. Prav gotovo pa manjka celostni vtis, ki ga turist dobi ob obisku. Gre za dejstvo, da so predvsem sanitarije na bencinskih črpalkah slabo urejene, prav tako tudi na tistih kmetijah, ki že nudijo usluge morebitnim obiskovalcem in smo jih imeli priložnost obiskati. Prav tako je dokaj problematična urejenost okolice domačij, dostop do njih, skratka celotna infrastruktura je na dokaj nizki ravni. Nasprotno od tega pa je ponudba tradicionalne hrane in pijače, prijaznost ljudi in notranja opremljenost objektov zelo kvalitetna. Prav tako področje Elblaga, ki smo ga imeli priložnost obiskati, nudi obilo možnosti za različne dejavnosti, kot so konjeniški šport, lov, ribolov, kolesarjenje, vsi vodni športi in ostalo. Poudariti pa je treba, da je veliko števil objektov naravne in kulturne dediščine v zelo slabem stanju, kar bo zahtevalo ve-

like naložbe v prihodnje za njihovo revitalizacijo in vključitev v turistično ponudbo.

Vseskozi je bila prisotna misel in ugotovitev, da bo potrebno še veliko naporov za resnično ureditev vseh segmentov turizma na podeželju na Poljskem. Prva in osnovna naloga bo delo z ljudmi, njihovo izobraževanje, izmenjava izkušenj med tistimi, ki delajo na Poljskem, in tudi zunanjimi strokovnjaki. Vsega tega v okviru programa PHARE enostavno ne bo mogoče uresničiti, prav gotovo pa bodo vse dejavnosti, ki jih ta program izvaja, omogočile hitrejši in kvalitetnejši razvoj turizma na Poljskem.

Naj končamo to kratko poročilo s to ugotovitvijo, predvsem pa tudi z željo, da bi se tudi v Sloveniji še bolj organizirano in z večjo zavzetostjo lotili vseh problemov, ki so povezani z razvojem turizma pri nas.

Mag. Marko Koščak, dipl. inž., Zavod za urbanistično načrtovanje Trebnje

Vladimir MUŠIČ

Dušan Ogrin: Vrtna umetnost sveta

Ugledna angleška založba Pudon je v sodelovanju z EWO ("East West Operation, d. o. o.") iz Ljubljane ali narobe, slednja je pod vodstvom daljnovidnega in prodornega Slavka Pregla v sodelovanju s prvo, izdala zares monumentalno delo, ki nosi podnaslov Pregled svetovne dediščine. Knjiga velikega formata ima 400 strani, 589 ilustracij, od tega 386 barvnih, ki predstavljajo dovršene fotografije avtorja samega. Tudi oblikovanje knjige je avtorjevo delo.

Na ovitku med drugim preberemo, da je namen knjige predstaviti svetovno dediščino vrtna umetnosti v

kar se da popolnem izboru najbolj značilnih primerov, ki so se ohranili do današnjih dni, in da je knjiga namenjena tudi urbanistom. Z recenzijo pa nismo pohiteli le zaradi tega, temveč predvsem zaradi resnične popolnosti in kakovosti knjige, ki kar naenkrat uvršča našo kulturo oblikovanja okolja med tiste, ki imajo na voljo dobre temeljne informacije in solidno teoretsko podlago. Mimo izredno kakovostnih avtorjevih fotografij je namreč vredno posebne pozornosti prav besedilo, ki potrjuje dejstvo, da ima profesor Ogrin, predstojnik Katedre za krajinsko arhitekturo na Univerzi v Ljubljani, nesporno eno od vodilnih mest v sodobni teoriji krajinske arhitekture.

Uvod je zgoščen in pri tem koncizen. Opredeljuje družbeno vlogo vrtno umetnosti, ki jo vidi kot 'poduhovljeno naravo', in to tezo utemelji s posebnostmi daljnovzhodnih vrtov. V nadaljevanju povzema avtor svoja

znana stališča o razpetosti arhitekture vrta in krajinskega oblikovanja med 'posnemanje' (narave) in 'samobitno tvornost', ki to dejavnost pravzaprav dokončno legitimira kot del umetnostne kulture. Avtor je seveda nagnjen k slednjemu, čeprav že v prvih besedah uvoda poudarja ekologijo - v izvirnem pomenu te besede. Temeljna teza ga nujno pripelje k diskusiji o 'preobrazbi naravnega' ali do spremembe naravnega gradiva. Besedilo uvoda sklepa z zelo natančno opredelitvijo narave vrtno umetnosti, pri čemer še enkrat poudari vprašanje 'ali po meri narave ali (po) družbenih potrebah' in opozori na soodvisnost oblike vrtov z družbenopolitičnimi in kulturnimi okoliščinami. Hkrati pa - spet z evokacijo kitajske in japonske dediščine - opozori na 'človekovo potrebo, da svet okoli sebe osmisli na višji ravni'. Aktualne so tudi sklepne formulacije uvoda, ki govorijo o organizacijskih vidikih 'dediščine'.

Poglavja knjige so postavljena zelo pregledno, trden okvir je zgrajen z zemljepisno in zgodovinsko členitvijo. Začne pri Egiptu in antičnem svetu v Sredozemlju in nadaljuje s samostanskimi vrtovi ter s srednjeveškimi dvornimi vrtovi. Poglavja, ki sledijo, pa imajo ob glavnem (zemljepisnem) naslovu značilna gesla, na primer: Italijanska renesansa - NOVA OBZORJA, Francija - NARAVA V SOMERNEM REDU, Anglija - NOVA KRAJINA, Japonska - VRTOVI KOT NARAVA IN KOT SIMBOL, Islam - VRTOVI ŠTIRIH REK ... Veliko je razlik med to knjigo in drugimi podobnimi knjigami in razlike so v Ogrinovo korist. Ena od razlik je v dobri odtehtanosti predstavitev različnih velikih kulturnih krogov in pri tem v obsežnejši vključitvi slovanskih dežel, pri katerih poudari **Raznolikost kultur in Enotnost slogov**. Zadnje poglavje je pripadlo Ameriškemu prispevku in - 20. stoletju, tako v ZDA kakor tudi v Evropi.

Slika 1: Zahrada (vrt) na praških Hradčanih, Jože Plečnik 1921-25, iz knjige *Arhitekt Jože Plečnik - ob njegovih spominskih razstavi v Ljubljani leta 1968*, Lojze Gostiša (ur.), Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1968.

Bogastvo knjige in svojevrstna ostrost meril v izboru in poudarku pa seveda sprožata tudi meditacije o izpuščenem ali neizbranem ali neobjavljenem. Avtor je ob množično obiskani promociji knjige v Kulturnem domu Ivana Cankarja v Ljubljani 21. oktobra, pojasnil odsotnost podob iranske dediščine. V Isfahanu, ki me je pred pičlim mesecem očaral kot prostor mesta in reke ter z nekaterimi arhitekturami, bi bil strogi avtor, kakršen je Dušan Ogrin, razočaran, ker so preostali nasadi posodobljeni ali zanemarjeni ali pa je v njih zabrisano tisto, kar je - tudi po Ogrinovih besedah - določilo islamskega izročila vrtne arhitekture. Bolj nas je presentilo, da niso omenjeni tisti hradčanski vrtovi, ki jim je vtisnil neminljiv pečat naš Plečnik, kajti tam gre za sozvočje novega s starim in arhitekture z vrtom kot malokje. In tam gre za izpeljavo krajinsko-oblikovalskih načel in motivov, ki jih Plečnik v provincialni Ljubljani ni mogel več kot nakazati. Ob izmu-

čenem dubrovniškem arealu smo se spomnili na Gozze- Gučetićevo Trsteno in požar, ki ga je lani podtaknila srbsko- črnogorska soldateska ... Spomnimo se na Brione, vendar pa je to že druga zgodba. Pri obeh izbranih slovenskih primerih bi pričakovali kaj več o Dornavi in mor-da načrt Erbergovega Dola ...

Med vrsticami svojega govora je avtor te imenitne knjige odklonil oznako 'življenjsko delo', ki se seveda kar sama ponuja, tudi zaradi 30 in več let priprave. Hkrati je omenil koncept 'mestne krajine' in s tem najbrž možnost, da o Plečnikovem prispevku pove tisto, kar drugi niso, a je v zvezi z vrtovi, parki in nasadi ter mestom v knjigi, ki bo par leta 1989 izšlim Slovenskim krajčinam.

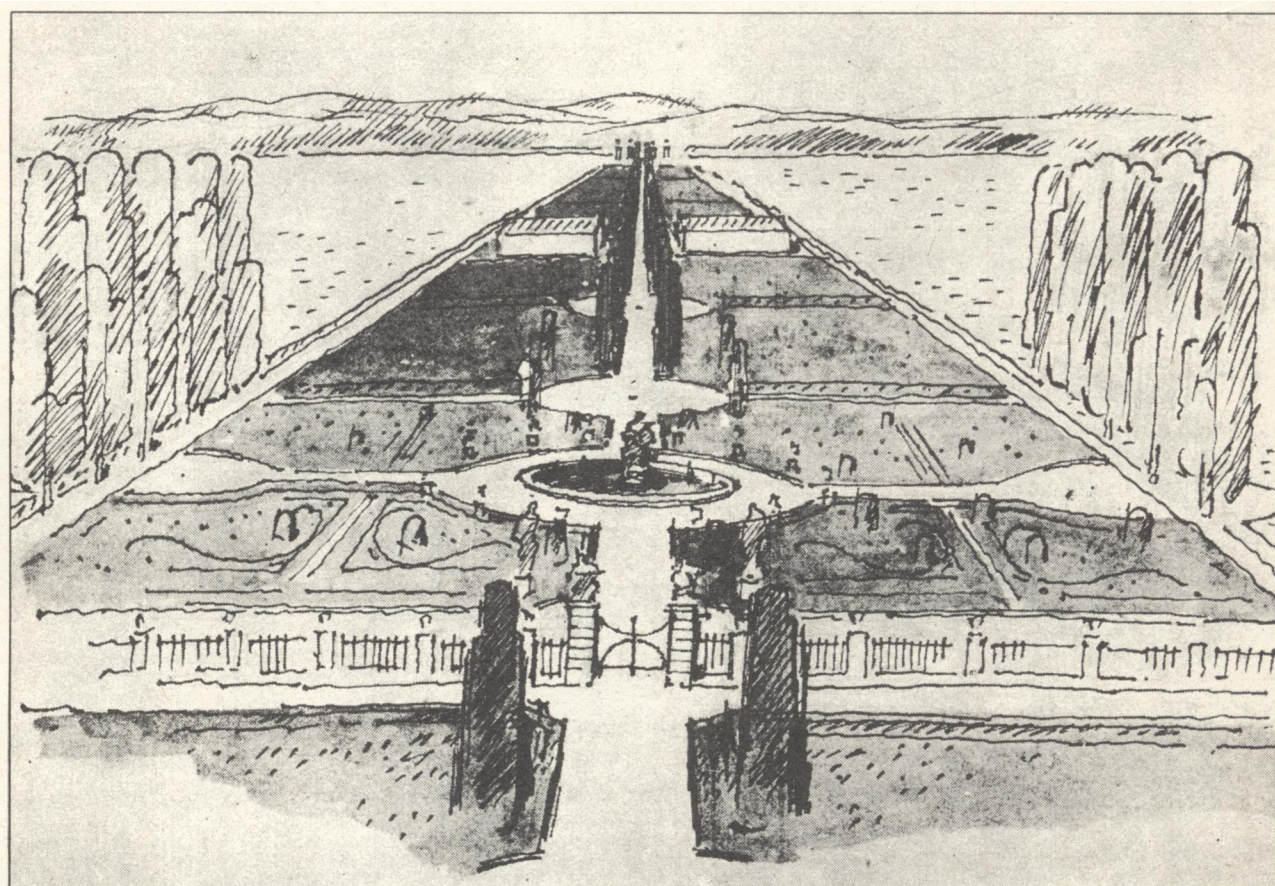
Bistveno je, tudi v zvezi s pogrešanim, da Ogrinova knjiga kljub širini in sistematičnosti poglavij ni enciklopedija. Je avtorsko monografsko delo, namenski in dobro

utemeljen izbor, pri katerem gre spoštovati teoretično utemeljene kriterije, ki niso dopustili uvrstitve brez števila lepih in prijetnih - a vendar 'mimetičnih' krajin, kakršni sta npr. tisti ob aarhuški univerzi ali v Louisiani na Danskem. Težišče na historično potrjenih zasnovah pa je verjetno zaprlo vrata takim primerom, kakršen je Millesov "kiparski" vrt iz prve polovice tega stoletja v predmestju Stockholma.

Ob promociji knjige pa sem bil prebral naslednje besede:

Pri nobeni promocijski akciji doslej nisem sodeloval s tako prepričanostjo in s tako počaščenostjo kot pri tej. Za dve stvari gre: za življenjsko delo pisca, ki je odličen strokovnjak, in za prvovrstno založniško dejanje.

V času, ko si dopovedujemo, da bi se morali vključevati v Evropo in v svet, smo tu priče potrditvi najvišjega mesta v svetovnih razsežnostih stro-

Slika 2: Dornava, pogled z notranjega dvorišča na arhitektonsko kompozicijo vrta. Rekonstrukcija prof. Marjana Mušiča, v: *V obrambo velikopotezne baročne kompozicije v Dornavi* (1961), v: Marjan Mušič, *Arhitektura in čas, Založba Obzorja, Maribor* 1963.

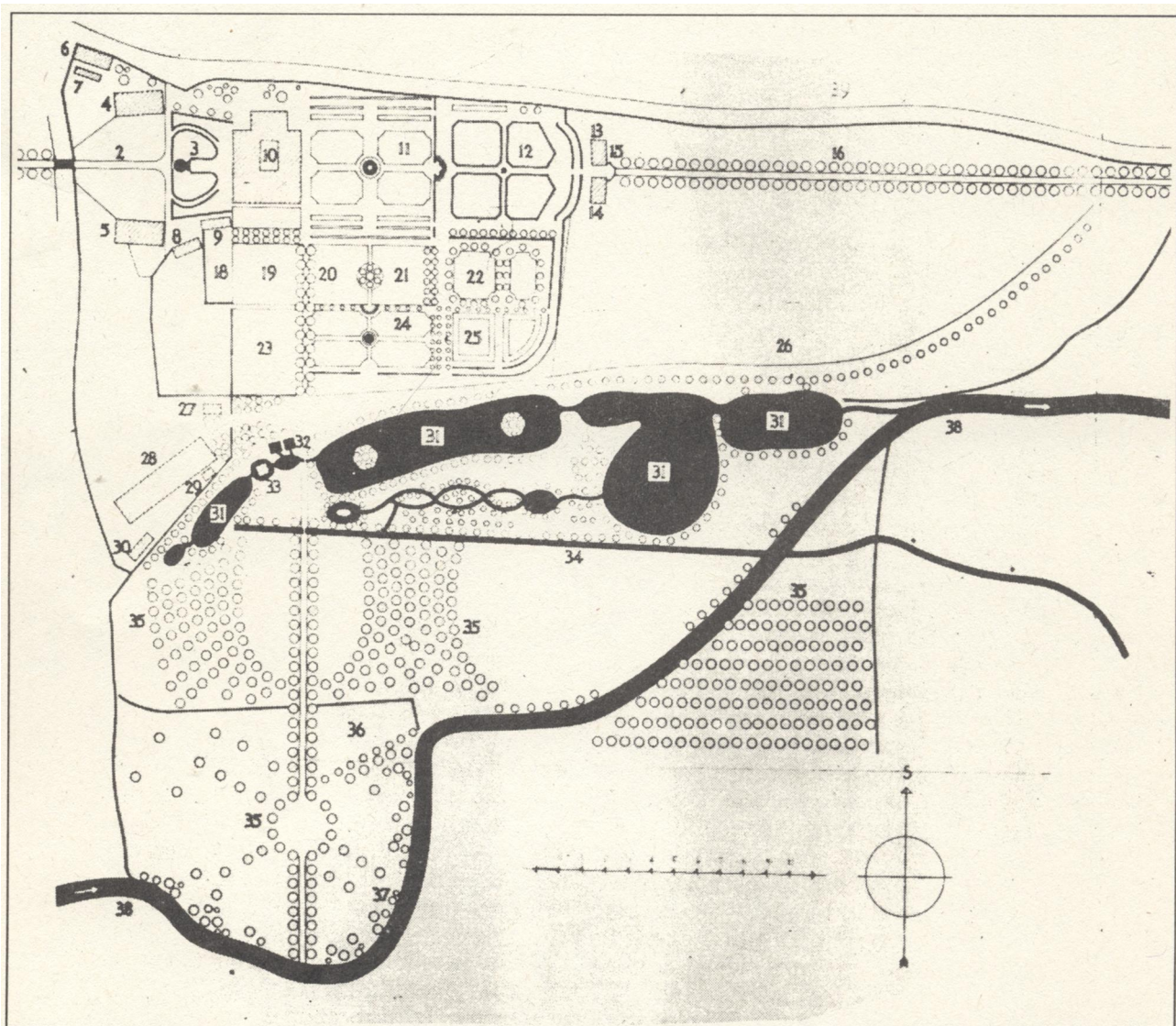
ke in uresničitve knjižno-založniškega projekta najvišje kategorije in v tekmi, ki ni lahka. Brez pretiravanja, prav zato gre. Profesor Dušan Ogrin je z zanj značilno disciplino, erudicijo, domiselnostjo in talentom zaokrožil raziskovanje in predstavitev posebne oblike človekove umetniške dejavnosti, ki je naravnana k ustvarjanju in ohranjanju lepega. Obe založbi in posebej - glede na vložek - East West Operation d. o. o. pošiljata na trg reprezentativno in privlačno publikacijo, ki bo tudi naši kulturi in gospodarstvu odprla prenekatera še zapahnjena vrata.

Sem v zadregi, ko poskušam najti dovolj tehtne besede hvale za pri-

čujoči pregled svetovne dediščine, ki 'vrtno umetnost' vseskozi obravnava kot del (in v resnici začetek in kvintesenco) krajinske arhitekture. Krajinsko arhitekturo pa vidim tudi skozi oči in skozi objektiv Ogrinovega aparata, kot plastično emocijo, ustvarjeno z naravnim in živim gradivom, pa tudi kot oblikovanje, ki je nerazdružno povezano z arhitekturo. In šteje med čudovitimi posnetki, perfektno reproduciranimi v tem brezhibnem tiskarskem dosežku, prikazuje, v katerih gre za sozvočje stavbne in prirodne arhitekture ... Menim, da je poglobitni uspeh Ogrinovega prikaza prav v prepričljivosti soodvisnosti med obema aspektoma oblikovanja okolja, pa čeprav gre tudi za

nekaj primerov 'umetne krajine', pogojene z zgodovinskimi in kulturnimi okoliščinami, v katerih so nastale. Ponekod pa ne veš več, da gre za oblikovano krajino, in ponekod ne, da gre za kako prvino narave. In tudi v tem je posebnost, enkratnost in veličina Ogrinovega življenjskega projekta in njegove veščine, ujeti s posnetkom in besedo vso kompleksnost kulture bivalnega okolja, pa ne le tega, temveč tudi njegove semantike. Nekdo je bil zapisal, da arhitekturo loči od stavbarstva prav zmožnost "povedati" (izraziti), kako je narajena.

Teoretska osnova krajinskega oblikovanja, ki je tudi - in po najstrožjih

Slika 3: Dol pri Ljubljani, rekonstrukcija Erbergove parkovne kompozicije (Marjan Mušič 1961), v: Marjan Mušič, *Arhitektura in čas, Založba Obzorja, Maribor 1963.*

merilih - utemeljena z Ogrinovim delom, je - tako kot pri vseh 'lepih umetnostih' - zasnovana na subjektivni opredelitvi lepote, ki dokončno pripiše posamezniku formiranje idealov, okusa in sloga v obdelavi krajinskih gradiv. Je tudi osnova, ki lepoto kulturne krajine in velikega vrta v njej, priznava kot skupni izraz osebnih stremeljenj v danih razmerah okolja in kulture, prostora in časa. Pregled historičnih slogov, stkanih v zakladnico občečloveške kulture, kaže v tej knjigi nizanje človekovih posegov v krajino, večina med njimi pa ima skupno kakovost v človekovem obvladovanju narave. Ta kot gledanja nas opomni na moč in nemoč sodobne paradigme varstva in preobrazbe okolja, varovanja in razvoja, ene od tistih dvojnosti, s katerimi nam je živeti. Razpon med humaniziranim ali umetnim in naturalističnim ali organskim je Ogrin mojstrsko odkrival v delih velikih pa tudi naključnih umetnikov krajinarstva, ki so poskušali ustvariti prepričljiv učinek ali sekvenco učinkovanj, pa naj gre za radost ali počitek, misterioznost ali veličino. Ali pa za umirjenost in nežnost 'lepega' oziroma udarnost in ostrino 'slikovitega'.

S tem svojevrstnim "Gesamtkunstwerk" knjižnega tipa je širši svet dobil pomemben vpogled v potencial slovenske kulture, slovenska kultura pa obogatitev z vodičem v skrivnostni svet oblikovane krajine, te posebne dediščine človeštva.

Naj ob koncu zapišemo, da bo Ogrinova knjiga že po sedanjih ocenah našla pot v številne države. Angliji in Ameriki, kjer se je distribucija izdaje v angleščini že začela, bodo sledile založniške hiše še drugih držav, ki so se seznanile s knjigo na frankfurtskem sejmu ali drugače. Za nas pa je pomembno, da nas ta knjiga spodbudi k pravilnejšem vrednotenju krajinske arhitekture pri novih gradnjah in pri kultiviranju našega prostora, še bolj pa k skrbi za tisto skromno, a vendar dragoceno dediščino preteklih dob, ki se nam je ohranila.

Prof. mag. Vladimir Mušič, dipl. inž. arh.

Branka BERCE-BRATKO

Trije prispevki k slovenski prostorski znanosti

Anton Prosen:
Urejanje podeželskega prostora s poudarkom na ekološkem vrednotenju (doktorska disertacija)

FAGG, Katedra za prostorsko planiranje

Mentor:

prof. dr. **Milan Naprudnik**, zagovor 21. 1. 1993

V uvodu avtor opredeli varovalno planiranje v razmerju do splošnega planiranja prostora, v nadaljevanju pa pomen planiranja za urejanje podeželskega prostora in metode ruralnega planiranja, kjer poudarja, da sta se vloga in pomen kmetijstva bistveno spremenila, vendar pa ostaja njegovo bistvo nespremenjeno. Poleg zagotavljanja primernih količin zdrave hrane so oblikovanje in vzdrževanje kulturne krajine ter ohranjanje prvin narave bolj izpostavljena kot nekoč, to pa zato, ker je funkcija podeželskega prostora ob uporabi krajinsko-ekološkega planiranja bolj izpostavljena tudi v funkciji urejanja in negovanja krajine. Podeželski prostor se mora prilagajati tehničnemu napredku.

Prav iz teze o tehničnem napredku in celovitem razvoju razvija tezo o tem, da so agrarne operacije tisti strokovno-tehnični postopki, s katerimi tehnično, ekološko in pravno preurejamo podeželski prostor ter ustvarjamo možnosti za dobro gospodarjenje. To tezo izvaja na osnovi nemških izkušenj, saj je avtor del disertacije celo izdelal na Katedri za urejanje tal in razvoj podeželja Tehnične univerze v Munchnu. S proizvodno- tehničnega vidika gospodar-

jenja, torej urejanja in proizvajanja v tem prostoru, je potrebno preiti na ekološko osveščeno gospodarjenje s podeželskim prostorom, ki v krajini ustvarja ekološko ravnovesje.

Cilj disertacije je bil, da na osnovi tujih izkušenj, predvsem nemških, izdela nov planersko-metodološki postopek pri urejanju kmetijskega prostora z agrarnimi operacijami. V tem poglavju podrobno obdela agrarne operacije, posebej še z zgledi iz Zvezne republike Nemčije, z agrarnostrukturnim planiranjem in poglavje zaključí z načrtom komasacije.

Kot naslednje poglavje uvaja temelje sonaravnega urejanja kmetijskega prostora, kjer definira ekosistem kot nosilec zmogljivosti za ohranjanje biološkega ravnotežja. V zaključku tega poglavja predstavi ta vpliv tudi na primeru komasacije. Kot dopolnilo uvaja pojem nege krajine in jo definira v okvirih načrtovalskih procesov v ZRN. Naslednje podpoglavje pa je pregled ukrepov za nego krajine in uvajanje le-te ter ohranjanje in ustvarjanje njene raznovrstne podobe.

Tehnična podpora navedenim poglavjem pa je poglavje o inventarizaciji in analizi kmetijskega prostora vključujoč presojo vplivov na okolje kot sistem preverjanja posegov v kmetijski prostor. Kot primer uporabe navedenih metodoloških prijemov pa je izdelan metodološki primer prenove vasi, ki temelji na komasaciji kot na inštrumentu za izvedbo prenove in razvoja naselja. Kot poseben element je izpostavljena tudi ekologija vasi v biološkem in socialno- ter sanacijsko-ekološkem pomenu.

Kot rezultat naloge so predlagane metodološke usmeritve za celostno urejanje kmetijskega prostora v Sloveniji s poudarki na pravno-zakonskih osnovah, z umeščanjem urejanja kmetijskega prostora v celosten sistem načrtovanja in urejanja prostora. Metodo pa je metodološko prikazal na primeru planiranja avtoceste skozi ruralni prostor na delu avtoceste Ljubljana-Bregana. Na primeru Dravinjske doline pa je preiskusil metodo na ravni izdelave plana, izhajajoč iz regionalne ravni s predlogom izdelave razvojnih na-